

Cesarski goldinar stari „ „ . . .	1 gld.	5	kr.
„ tolar nov (od 1859. in naprej)	2	„	— „
„ goldinar nov „ „ . . .	1	„	— „
„ zvezni tolar (Vereinsthaler)	1	„	50 „
Cesarska dvajsetica stara (Conv.-Mz.)	—	„	34 „
„ desetica „ „ . . .	—	„	17 „
„ petka (fünfer) „ „ . . .	—	„	8½ „
Cesarsk groš „ „ . . .	—	„	5 „
„ četrť goldinar (od leta 1859. naprej)	—	„	25 „

če niso luknjasti ali oglodani.

Potem še zamenjuje cesarska dež. kasa stare dvojče od leta 1848. in 1849. za 8 krajc.

Cesarske kase ne vzamejo necesarskega srebra, pa tudi cesarskega luknjastega ali oglojenega srebra ne, kajti tak denar gre kot navadno srebro v topilnico; s tem pa, se ve da, je več ali manj izgube; tako na priliko se dobi za parski tolar matere božje samo 2 gold., za stare petice 20 soldov ali še manj, če so močno oglodane.

To se nam je potrebno zdelo pojasniti zato, ker vemo, da bode vsaj prvi čas marsikaj pomot o veljavi različnega srebernega denarja. —

Cena cekinov pa ostane, kakor dozdej, nadavku (agiju) podvržena in je v navadnih kurznih naznanilih razvidna.

Slovansko slovstvo.

* *Hrvatska slovnica za Slovence.* Spisal Franjo Marn, gimn. profesor. Založila Matica slovenska. V Zagrebu 1879.

△ Z veliko zvedljivostjo smo vzeli v roke omenjeno „hrvatsko slovnico za Slovence“, ter se uverili, da je ta knjiga vse hvale vredno znanstveno delo, posvečeno našemu slavnemu gosp. dr. Jan. Bleiweisu. Posebno zanimljivo in podučno je obilno „glasoslovje“, to je, preglasje (Lautlehre). Pokazal nam je domoljubni gosp. pisatelj, kako marljivo in korenito je premišljeval hrvaščino in slovenščino, vedno oziraje in opiraje se pri tem po Miklošičevem vzgledu na trdno podlogo: staro slovenščino. — Ta primerjajoči način je — ne samo jako koristen, nego i sila potreben vsakemu, kdor se hoče do dobrega naučiti katerega koli slovanskega narečja ali razrečja.

Jako pametno je po naši misli tudi to, da rabi g. pisatelj v sklanji in v spregi do malega Daničićeve primere (paradigmata); vendar se vidi iz dostavka na str. 97 (budem, — eš itd.), dalje iz dodane „nepravilne in nepopolne sprege“ glagolov: hòjeti ali „htjeti“, „iti“ ali „ići“, „mòći“ itd. (str. 98—100), dá ni posnemal po tlašanski, nego da je mislil samostalno, in to s posebnim ozirom na Slovence.

Namen tej slovnici je seznaniti Slovence (sosebno pa premilo slovensko mladino) s književnim jezikom „hrvaško srbskim“. Tega vodila verno se držé, podaje ti gosp. pisatelj tudi srbsko „azbuko“ (abecedo), in to cirilico Vukovo.

Skrajni čas je že, da bi znal vsak izobražen Slovenec čitati tudi cirilico; a kdor je še ne zna, zdaj ima lepo priliko priučiti se je. Previdni gosp. pisatelj ponuja takim poleg drugih primernih spiskov za vajo v „berilu“ tudi dva srbska, to je, s cirilico tiskana.

Močno povišuje tej lični knjigi vrednost tudi prideti „slovarček“ onih besed, katere se nahajajo v omenjenem „berilu“, pa se ne vjemajo sè slovenščino. S pomočjo tega „slovarčka“, ki jako povišuje vrednost tej lični, lepo tiskani knjigi, čita in umé lahko vsak izobražen Slovenec brez kakega drugega slovarja vse

spiske v „berilu“. — Ako bi smeli kaj svetovati za drugi natiak, rekli bi samo toliko: naj bi se nekoliko prikosalo (sicer izvrstno) glasoslovje, a namesto tega pomnožilo se „berilo“, ki nadomeščuje v tej slovnici skladnjo (sintakso).

Po vsem tem ponavljamo svojo razsodbo, da je ta slovnica vse hvale, tedaj tudi priporoke vredna, in da si je po njej i „Matica slovenska“ pridobila velike zasluge s pospehom znanstvenega nauka književne hrvaščine in za ožjo véz med najbližimi slovanskimi brati. *)

Politične stvari.

Splošna volilna pravica in pa ustavoverci.

V čedalje grji nagoti se kažejo „ustavoverci“, kakor Herbstovci sami sebe imenujejo. Skoro vsaki dan kaj novega odkrije na njih. Grozna je zato res misel, da od teh ljudi visi blagor in hudo milijonov avstrijskih prebivalcev, in uže se po vsi pravici nam vriva vprašanje: bi li ne bilo bolje, ako bise povrnili zopet k nekdanjemu absolutizmu, kakor da ta svojat skruni zlate besede „svoboda“, „ustava“ in „narodno ravnopravnost“?

Kaj je Herbstovcem enaka državna pravica vseh stanov, to so zopet jasno pokazali nedavno v državnem zboru, ko je poslanec Kronawetter podal zbornici peticijo 35.131 delavcev za vpeljavo splošne volilne pravice.

Res, da Avstrija še ni polje za rogoviljenje tistih ljudi, ki se delavce le „delajo“ in pod to firmo po družih ciljih merijo, — al po državni temeljni postavi je zagotovljena vsakemu človeku pravica prošinj ali peticij. Nikakor toraj ni šlo, to peticijo — vzlasti ker je bila jako zmernega dubá — kar naravnost odbiti in neprebrano v koš vreči. Delavci niso namreč tirjali nič drugega ko to, da bi se tiste pravice enakopravnosti, ki se nahajajo v temeljnih državnih postavah, dale tudi njim, da bi tudi oni smeli voliti svoje poslance v državne, deželne in občinske zastope. Nič naravnejega ni ko to, da se vsak državljan želi vdeleževati ustavne uprave; pravico do tega ima tem več, ker so tako zvani liberalci fraze o svobodi kar z lopatami metali med ljudstvo in ga pripravili do prepričanja, da je samovlada tudi njemu potrebna.

Akoravno so toraj to peticijo naši liberalni jezični junaki sami v prvi vrsti provzročili, kako so se vendar le unidan obnašali proti nji v državnem zboru! Še brati je niso pustili, kajti ko je zbornice predsednik dal glasovati o tem, ali naj se peticija bere ali ne, so vsi obsedeli, kakor da bi bili pribiti na klopi. Državoppravna (naša) stranka, Poljaki in nekateri, ki ne spadajo k nobeni stranki, so komaj komaj prodrli s svojimi glasovi, da se je smela peticija brati. Vsi advokati in profesorji, „Chabrusovci“ in drugi liberalni vitezi pa so zopet jasno pokazali, da jim ni mar za drugo, ko za neomejeno lastno gospodarstvo. In med temi ni bilo tako zvano ustavoverno veliko posestvo najbolj za-grizeno, nego najhujše nasprotnike peticije pokazali so se ravno tisti možje, ki se naprej in naprej vedno bahajo le s svojo svobodoljubnostjo, to je, Herbstovci. Ti možje bi najraje še drugim stanom vzeli volilno pravico, sami pa do smrti radi imeli dobro plačane sedeže v zbornici poslancev. Ko bi jim bilo Lasser-Auerspergovo ministerstvo predložilo postavo, po kateri bi se kaj tacega zgodilo, vsi bi bili z obema rokama sprejeli tudi kakoršne koli bosniške predloge.

*) Slovnica ta se dobiva v pisarnici Matice in pri knjigarjih po 60 krajc.

Ko je pri zadnjem razgovoru o berlinski pogodbi poslanec Auspitz zelo hudo prijel dr. Herbstu in mu dokazal, da on edini je kriv vsega sedanjega slabega denarnega stanja, takrat so vsi zarohneli in celó rekli: „Državoppravna stranka se sramuje za ustavoverno stranko“. A drugače je bilo o peticiji delavcev; tu so se res konservativci sramovali za „ustavoverce“. Če že plemenitaži, kakor grof Hohenwart, knez Liechtenstein in drugi glasujejo za prebranje peticije, kako je to, da „ultra-liberalci“ Herbst, Sturm, Kopp, Liebig itd. niso prijazni delavcem?! Ali ne sledi iz tega to, da se državoppravna stranka ne boji delavcev, pač pa se jih boji vsa „ustavoverna“ svojat, katera zatajuje svoja načela, kedar gre za to, biti liberalni tudi proti drugim. Ti ljudje hočejo svobodo imeti le za-se, drugim je nikakor ne privoščijo.

Kakor pa ti ljudje, tako so tudi njihovi časniki; tudi ti niso besede zinili o peticiji onih 35.131 delavcev. Zakaj? Zato, ker vseh teh 35.131 delavcev nima toliko milijonov, kakor en Rothschild sam. Ustavoversko koló goni le denar, dokler pa denar gospodari, bo imel povsod besedo le tisti, ki ga ima in dobro plačuje svoje privržence, — drugi pa ne, če jih je tudi na stotine. Taki liberalci imajo vedno odprte žepe, za samo besedo se ne zmenijo dosti.

Zgodovinske stvari.

O dr. Jos. Perwolfovem delu „Slavjansko-orientalno vprašanje“ zvanem.

Piše Fr. Potočnik.

IV.

(Dalje.)

Ideja, da je Avstrija poklicana, Turke iz Evrope pregnati, ni nova, ni iznajdba grofa Andrassyja. Čeravno je slavni avstrijski državnik Kavnic izrazil misel, ki se še danes pogosto sliši, da je najboljša avstrijska politika ta, da brani Turčijo pred ruskimi navali, in kateri je rekel v nekem pismu, da nobena država ne more Turčije pred poginom rešiti, ko samo Avstrija; bil je vendar cesar Jožef vse drugačnih misli. On je pisal 6. julija 1788. francoskemu ministru grofu Montmorinu: „Ti barbari iztoka so več ko dve sto let mojim prednikom nagajali, prisega in pogodbe prelomili, kedar se jim je zljubilo, plenili po naših deželah in naše puntarje podpirali, mirovnih pogodb niso nikoli spoštovali, moje podložne so strašno mučili. Kedar je bila Avstrija v vojski, planili so v naše kraje in so divjali kakor kanibali. Prišel je čas, da se vzdignem jaz kot maščevalec človečanstva, da bom Evropo odškodil za to, kar je po teh barbarih prestala, da bom to šibo Božjo, to roparsko drubal iz sveta iztrebil.“

Ob enem je pisal cesar Jožef kralju pruskemu: „Jaz sem meč potegnil, in ga ne bom prej v nožnice nazaj djal, dokler ne najdem zadostovanja, dokler ne dobim tega nazaj, kar se je moji hiši vzelo. Vi ste vladar, in poznate kraljeve pravice. Jaz sem pričel vojsko zoper Osmane, da si nazaj dobim vkradeno blago, nekatere dežele, nam po krivici vzete.“ In kakor je imel cesar Jožef resno voljo, osvoboditi turške kristijane, tako so tudi ti v Avstrijo zaupali. Dne 5. septembra 1780. spisali so v Temešvaru zbrani Jugoslavoani prošnjo do Avstrije, kjer se med drugim bere:

„Mi smo prisegli našemu milostnemu caru s trdno prisego zvestobo do zadnje kaplje krvi, mi smo mu obljubili v našem in naših potomcev imenu vedno udanost, in boriti se s Turki brez pogleda na naše življenje. Mi

hočemo to prisego ponoviti itd.“ Potem prosijo za orožje in strelivo in končajo prošnjo s temi stavki: „Nam preti popolen pogin, in bolje je za nas, da vsi v boji poginemo, kakor pa da nas dušmanin kolje, kakor klavno živino. Pred celim svetom smo zaslužili to cesarsko milost, pomoč in brambo; ko bi je pa ne dobili, primorani bomo, podati se pod varstvo Rusije. Ako se nam ta prošnja odbije, ne bomo tega pozabili ne mi, ne naši potomci; od roda do roda naj bo to našim potomcem v svarilo.“

Srbski prostovoljec, častnik Aleksij Nenadović, odgovoril je svojemu vodji Mihajloviću, ki mu je odavetoval, vrniti se v Srbijo, to-le: „Res je, da sem prisegel cesarju zvestobo in da hočem braniti domovino proti Turčinu; vsakdo zna, da svoje prisega ne prelomim niti cesarju, niti sebi. Pa cesar je tudi naš srbski narod zapustil, kakor so zapustili njegovi predniki naše cesarje. Zato se vračam v Srbijo.“

Nimam pisarja ali drugače učenega človeka, pa šel bom od samostana do samostana in povedal vsakemu mnihu, naj to dobro zapišejo, da zanaprej noben Srb ne bo Nemcu verjel.“

Da Avstrija ni izpolnila svojega poklica, osvoboditi turške kristijane, temu krivi so bili največ Madjari in njih sovraštvo do Slovanov. Njim ni bilo za to, osvoboditi „schismaticos, infideles, sanctae et unice matris ecclesiae rebelles et chatolicae fidei contemptores“, ampak le za „occupare, et sedi apostolicae in spiritualibus in temporalibus vero nostrae jurisdictione deo cooperante subjugare“.

Žalostna je podoba, ki nam jo Perwolf tukaj naslika; neprestano omahovanje Avstrije med Rusijo in Turčijo; kakor smo užerekli, bil je Kavnic te misli, da se mora Turčija pred poginom obvarovati; vendar je bil leta 1772. pri volji, v zvezi z Rusi Turčiji odtrgati nekaj kosov, in to precejšnjih; govorilo se je o Bosni in Srbiji, enem delu Valahije in Bolgarije, da celó o Albaniji in Macedoniji, sploh o vsem turškem posestvu poleg jadranskega morja do Moreje. Tačas je Kavnic Mariji Tereziji na srce govoril, da bi postala habsburška monarhija še enkrat tako mogočna, če bi si te dežele osvojila.

Leta 1774. želel je Kavnic Turčijo popolnoma ponižati; med tem pa je koval avstrijski internuntius Thugut zvezo med Avstrijo in Turčijo. Leta 1789. je Kavnic še zmirom zagovarjal misel, da je zveza med Avstrijo in Rusijo dobra, koristna in potrebna, ker se pri obeh državah nahajajo vse lastnosti naravnih zaveznikov; druga si drugi lahko privošči povečanje in pri tem se lahko podpirate med sabo; obe imate skupnega sovražnika na Turčiji, in skupnega nevarnega soseda, kralja pruskega. Toda propad poljske države je preobrnil vse politične naklepe starega kancelarja; l. 1795. srečali ste se Avstrija in Rusija na Bugu in Zbruču.

To pa je gotovo: danes so vse oblasti, tudi Angleška, prepričane, da daljši obstanek turškega gospodarstva v Evropi ni več mogoč; v tem nazoru so vse vlasti enake, prepir se vrti le okoli — plena. Vsaka vevlast hoče se pri tej priložnosti kolikor mogoče okoristiti in ker je Rusija od nekaj največ storila za osvobodjenje kristijanov in za pregnanje Turkov, toraj ima pač pravico do enega deleža tega plena, in ravno tega deleža jej ne privošči Evropa, najmanj pa Anglija. (Dalje prihodnjič.)

Ozir po svetu.

Bosna dežela za naselnike.

Pod tem naslovom je v nemškem jeziku „Bosnien ein Land für Ansiedler“ prečastiti pater Franc, prior